

[Fæderspiel.]

at bestemme, at ekspropriationsaktens lovlighed kan indankes for domstolene. Jeg har spurgt alle de steder, hvor jeg har kunnet håbe at få svar, om, hvad man forstår ved ekspropriationsakten. Det har ikke været mig muligt at få nogen som helst anvendelig definition udover, at det vel må være det samme som ekspropriationen. Hvorfor skal man så indføre et kunstigt udtryk, som jo kan give anledning til de mest spidsfindige fortolkninger ved domstolene? For når man indfører et andet ord end selve ordet ekspropriation, så må det vel have en mening; så må det vel være hensigten, at man vil begrænse den myndighed, som domstolene skal have, til at prøve, hvorvidt en ekspropriationsakt, en ekspropriationshandling, eller hvad man nu vil kalde det, er lovlige.

Det er jo ikke rigtigt, at domstolene ikke har haft denne bemyndigelse. Højesteret har ved mange lejligheder ganske klart fastslået, at det lå indenfor domstolenes kompetence at undersøge, ikke alene om ekspropriation var i strid med grundlovens bestemmelser, men også, om den erstatning, der blev ydet, var rimelig og retfærdig. Det er ikke nogen nyskabelse, der finder sted ved, at man her fastslår, at det ikke ved lov kan bestemmes, at spørgsmålet om ekspropriationens størrelse ikke skal kunne indbringes for domstolene. Man kan i bedste fald sige, at denne bestemmelse ikke medfører nogen som helst ændring i den bestående tilstand, men livet er nu engang dynamisk, og alt, hvad der foregår, har sin betydning, og ved denne lejlighed, ved denne grundlovsbehandling, har man fra forfatningskommissionens side og fra det andet høje tings side udtrykkeligt fastslået, at der ikke ved disse bestemmelser tilsigtes nogen som helst ændring i den bestående tilstand.

Og hvad er den bestående tilstand? Jå, den er med et mildt udtryk uklar, som det fremgik ikke mindst af udtalelser i det andet høje ting. Fra socialdemokratisk side vil man ikke anerkende, at domstolene har en sådan prøvelsesret. Folkets vilje er landets lov — jeg beklager, at dette faktisk står i Dronningens Tværgade på „Land og Folk“'s bygning, men ordene er jo tålmodige. Men man har fra anden side villet hævde, at det er lov og ret her i landet, at domstolene har ret til at prøve loves grundlovsmæssighed. Kendsgerningen er, at i grundlovens 100-årige historie er der ikke faldet een dom, som

har tilsidesat en lov som grundlovsstridig. Hævden, retssædvanen og traditionen har deres betydning, selvom domstolene omhyggeligt til stadighed har opretholdt i præmisserne forudsætningen om domstolenes prøvelsesret. Men dette er uhyre vigtigt, ikke mindst ved et spørgsmål, som utvivlsomt må kunne finde sin løsning i grundloven, nemlig spørgsmålet om de erstatningsfri ekspropriationer, der jo er et lige så stærkt indgreb i ejendomsretten som den egentlige overtagelse af ejendom.

Der er et andet punkt, hvor forslaget har indført en nyskabelse, som jeg også tror det vil være nødvendigt at se nærmere på i udvalget. Det er i bestemmelsen om foreningsretten, en bestemmelse, der naturligvis er uhyre vigtig. Jeg sigter her navnlig til § 79, stk. 2, hvor der står — jeg beder om lov til et citat —:

„Foreninger, der virker ved eller søger at nå deres mål ved vold, anstiftelse af vold eller lignende strafbar påvirkning af anderledes tænkende, bliver at opløse ved dom.“

Udtrykket „anderledes tænkende“ må vel nok henregnes under det, der hedder slang, men hvis man analyserer denne bestemmelse, har den meget lidt interesse i den bestående situation, da det, man tager sigte på, er forfatningsomstyrtende foreninger, organisationer, der vil samfundet til livs, og i så henseende indeholder § 79, stk. 2, en meget kraftig begrænsning, for man kan kun opløse de foreninger, som ved vold eller anstiftelse af vold vil påvirke anderledes tænkende; men de organisationer, vi tænker på i denne forbindelse, har ikke den ringeste interesse i at påvirke anderledes tænkende, de vil udrydde dem.

Det sidste stykke i § 79 øger kun uklarheden, idet der står: „Opløsningens retsvirkninger fastsættes nærmere ved lov.“ Der står i paragraffen ikke iøvrigt noget om dette, udover at det ved dom kan bestemmes, at en forening skal opløses, og man ledes derfor til den opfattelse, at det, det her drejer sig om, er en efterfølgende lovgivning om, hvad der skal ske med den opløste forenings midler o. s. v. Det er utvivlsomt også en af de ting, der kræver en nærmere drøftelse i udvalget.

Endelig må jeg måske have lov til at understøtte det hjertesuk, at selvom kommissionen har arbejdet i 7 år, selvom det er foreslået, at rigsdagen skal ansætte juridisk